

SELMA ANTTILA

PANKINJOHTAJAN TYTÄR

Selma Anttila

Pankinjohtajan tytär

«Public Domain»

Anttila S.

Pankinjohtajan tytär / S. Anttila — «Public Domain»,

© Anttila S.

© Public Domain

Содержание

PANKINJOHTAJAN TYTÄR	5
II	7
III	10
IV	12
V	18
VI	21
Конец ознакомительного фрагмента.	24

Selma Anttila

Pankinjohtajan tytär Romaani

Suomen suurlakon ajalta

PANKINJOHTAJAN TYTÄR

Otava, Helsinki, 1914.

Lokak. 15 p. v. 1905.

Rakas serkku.

Sinä olet siis taas kotimaassa. Toivoakseni tunnustat olleeni oikeassa, kun kirjoitin sinulle hiukan tukistellen siitä maailman rantojen soutamisesta ja joutavasta ajan hukkaamisesta jonkun ranskalaisen, unhottuneen ja homehtuneen kirjailijan pölyttämisessä. Kun nyt olet pudistellut tuota vanhaa paperilunttaa ja laskenut sen takaisin hyllylleen, joutuu se uudestaan pölyn valtaan, ja samoin käy sinun tohtoriväitöskirjasikin. Sinun sijassasi minä runoilisin elämäni ihanaksi, jos minulla olisi sellainen kaunis, ikivanha maatila kuin sinulla ja äidilläsi. Minusta alkaa nyt vasta elämä tuntua elämältä, kun jätin opinnot ja yliopiston. Niin, olenhan jo vanha ihminen – kohta yksikolmatta – alan ymmärtää elämää.

Kummallista, miten kotipaikka vaikuttaa minuun. Tämä pirteä pikkukaupunki on ottanut minut kokonaan, pidän kunnianasiana sen menestyksen ja ylpeilen vastasaaduista kaupunginoikeuksistamme ja väitän, että täällä valtatie varrella, teitten risteyksissä, pyristelemme siipemme hyvään lentokuntoon huolimatta kaikista roudista ja rajusäistä. Tehdään pesää oikein kiihkoisesti, nostetaan kivimuuri toisensa viereen, levitellään tehtaita, rakennellaan laivoja, tuotetaan uusia ihmisiä tukuttain ja vähittäin, ja isän pankki on kuin kattila tulella aina kiehumassa. Mutta täytyy kuitenkin myöntää, että täälläkin kuljetaan sumussa, puuttuu iloa ja reippautta, käymme mustissa mietteissä ja tummissa puvuissa, emme jaksa näyttää elämänhaluisilta, melkein häpeämme nauraa ja laulaa, puhumattakaan – tanssista! Minun nuoruuteni on kulunut hyppyäkään ottamatta. Ehkä tämä pidätetty elämänilo onkin muuttunut minussa energiaksi ja itsepäisyydeksi, joka ei taida olla perin terveellistä minunlaiselleni häkkilinnulle. Kadehdin teitä miehiä ja tahtoisin ratkoa vanhoja, kiusallisia siteitä. Isäni ei salli minun perehtyä asioihinsa. Se ei hänen tyttärelleen sovi, ja minä – alistun silkkisiteisiin.

Sinua tahtoisin hartioista ravistaa ja huutaa: – Herää, herää, mies, ja tule minulle avuksi, silloin pääsisin suuriin tehtäviin käsiksi! Sinä et tahtois salata minulta mitään, ethän, Aksel? Mitä minä hourin, sinähän kammot kaikkea jännittävää, seikkaillet aina tunteiden tanhuvilla ja luulet keksineesi keinon saavuttaa unelmien kaltaisen todellisuuden. Minulta pyydät patenttisi vahvistusta. Kuule, toiveet ja haaveet eivät ansaitse varmaa vastausta eikä lopullista päätöstä.

Tekisinkö oikein, jos nyt suostuisin? Tiedän varmasti, että todellisuus hyvin pian paljastaisi köyhyytemme. Kaikki ihanteellisuus olisi kyllä sinun puolellasi valmiina kultaamaan minut, sen kyllä uskon, mutta se ei tuota minulle sydämensykäystä, ei minkäänlaista ilonhuumausta. Sinun ihanteesi eivät sovellu minuun.

Elämäsi onni ei voi riippua minusta, vaikka olemmekin tähänastisen kehityksemme yhdessä suorittaneet ja voimme puhua toisillemme selvästi ja suorasti

kuin kaksi toveria. Olethan sinä minua viisi vuotta vanhempi, tohtoripoika, mutta minä taidan olla järkevämpi. Sinua ei rakkaus nujerra – jos tunteesi onkaan rakkautta, mitä vahvasti epäilen – onhan sinunlaisesi filosofi tavallisesti sitkeää ainetta eikä onnettomuuden äitelä makeus mahda sinulle maistua. Huh, voin melkein pahoin ajatellessani sellaista tahdottomuutta.

Olet ollut suora, tahdon maksaa sinulle samalla mitalla. No niin, minäkin haaveilen onnesta ja lemmestä ja odotan miestä, jonka mieli olisi voimaa, tahtoa ja hellyyttä. Mutta hänen pitää tulla nyt pian, ilmestyä ja voittaa minut äkkiä, heti, ensi näkemällä, etsimättä, kyselemättä ja viedä sitten mukanaan onnenhuumauksessa, josta ei tarvitse herätä. Minä uskon varmasti, että oikea rakkaus on sellaista, sillä ilman ei kaihoni olisi niin suuri ja todellinen eivätkä aavistukseni niin selvät ja varmat. Sinä et tätä usko, vaikka oletkin usein saanut myöntää minun vaistomaisella tunteellani selvinneeni paremmin kuin sinä monimutkaisilla mietteilläsi.

Täällä kulkee kummallisia huhuja levottomuuksista ja uuden ajan enteistä. Hoetaan syntyvän suuren seisauksen kaikkialla. Miten ja milloin se tapahtuu, siitä ei vielä tiedetä. Täällä ollaan hiljaa ja odottavaisia, mielet painuksissa kuin ennen rajuilmaa. Oma sydämeni sykkää päivä päivältä yhä rajummin ja aavistava odotus toivoo yhä hartaammin: tulkoon suurena, vaikka musertavana, sen siipiin tartun ja mukana seuran. Vieköön se pyörä meidät onnen yhteiselle kummulle tai vierittäköön rämeiseen noroon. Ajakoot he päällitsemme valtavaunuilla ja tehköt tiensä ainoille viljavainioillemme, me elämme sittenkin ja pyrimme ihmisyyden laajoille tanhuville, missä oikeus nousee väkivaltaa vastaan! Mitä on sinun ja minun onneni? Omani tahdon heittää, jos kohtalo sen vaatii, enkä luule olevani ainoa altis, kaikki me olemme valmiit.

Virva Auer.

1 p. marrask. 1905.

Rakas serkku.

Nyt ovat huhut käyneet toteen. Ajan aalto lähenee meitä. Tänään tuli juna idästä tuoden sanan, että kaikki liike pysäytetään. Täältä päin ei lähetetä ainoatakaan juna. Sinä kai vielä pääset tämän kirjeen saatuasi ja joudut kaiketi samaan junaan Airin kanssa. Hän tulee huomenna aamulla Helsingistä kotiin. Minä tulen asemalle. Eihän sinua siellä Haikun metsämailla nyt tarvita. Täällä sen sijaan voit puhua meidän porvarien puolesta, sillä työväki kuuluu olevan erittäin taitavaa joukkoa väittelemään ja puheita pitämään. Sen pahempi, tiedän heistä kovin vähän, mutta nyt aion oppia. Isäni puolesta olen levoton. Vaikkei hän olekaan suoranaississa tekemisissä työväen kanssa, sillä kaikki hänen perustamansa tehtaot ja liikkeet ovat johtajiensa ja yhtiöitten hoidossa, niin tietää koko laaja seutu kuitenkin hänen olevan kaiken takana. Kadehtijoita ja vihamiehiä on kyllin. Vaarallisinta on, ettei hän tahdokkaan tajuta tämän liikkeen merkitystä. Jos se olisi vakava yritys, sanoo hän, tulisi se ylhäältä päin. Nyt se on vain hetken kuohahdus, arvelee hän. Niin, niin, tunnethan sinä isän, aina ylimys, aina raudanlujalla pohjalla, varovainen, kauas tähtäävä. Hän sanoo odottavansa toisia aikoja. Mitä? Herra tietää, mutta me tahdomme elää nyt! Tule, kenties on onni odottamassa ja sydän saa luvan sykähtää. Kenties... minä aavistelen ja tahdon elää tai – kuolla!

Virva Auer.

II

Virva Auer seisoj asemasillalla tungoksessa, niissä ihmiset rynnistivät eteenpäin, mikä minnekin, toivorikas odotuksen huumaus ja jännittynyt ilme kasvoillaan, kuin olisi ollut tekeillä jotakin merkillistä ja heille kaikille tärkeätä.

Hän varjosti kädellään silmiään nähdäkseen kauemmaksi aamuauringon hehkuvassa hohteessa, mutta aaltoileva ihmisjoukko kuljetti häntä mukanaan. Rautatientorilta kuului eläköön-huutoja heikon tuulen mukana, ja ne houkuttelivat kansaa. Pian he kaikki olivat yhtä korvaa ja yhtä silmää: ehkä nyt selviäisi, mitä oli tulossa ja miksi tänne oli pysähdytty, sillä useat matkustajat eivät tienneet mitään.

Virva Auer antoi ihmisvirran vierä ohitsensa jääden yksin asemasillalle seisomaan. Syksyinen navakka tuuli löi hameen kiinni jalkoihin ja riipoi nuttua. Käsi hattua pidellen ja toinen varjostaen silmiä auringolta hän seisoj siinä solakkana ja voimakkaana kuin tulevaisuutta vaanien odotellessaan juna.

Eläköön! Kuului läheiseltä torilta aseman takaa. Se oli niin eloisa ja voimakas tunteen purkaus, että nuoren neidon ylväs, vakava ilme muuttui silmien loistoksi ja puna peitti säännöllisen kauniit kasvot.

Eläköön isänmaa, vapaus ja lakko! kuului taas selvä ääni. Yksiaäniseen huutoon vastasi mahtava kuoro: eläköön! ja huuto vierä pitkin toria häviten kaikuineen pienen kaupungin kaduille.

Odotushuoneesta purjehti pönäkästi puettu naisihminen, ja avatusta ovesta hulmahti äänestä melua. Pari asemamiestä juoksi raiteiden poikki puuhaamaan koneiden kera ja irrottivat muutamia kevyempiä osia vetureista.

– Ei sitä nyt hittokaan kululle työnnä, sanoi toinen.

Asemasillalle ilmestyi useampia miehiä.

– Ellei junat lähde liikkeelle, niin hankkikaa meille yösijoja ja myökää ruokaa, sanoi muuan mies rautatien virkailijoille.

– Jahka keritään, eihän sitä tuulessa kaikkia...! yritti asemamies puolustella.

– Olemme olleet koko aamun ruuatta.

– Patikoikaa kotiinne, naurahti toinen mies, joka oli ollut irrottamassa veturin osia.

– Sattuu olemaan vesimatkaa, huomautti pönäkkä naishenkilö.

– Kun on noin hyvin pumpuloittu, niin taitais se vesikin kannattaa, naurahti rautatieläinen, – eihän siinä muuta, istuu pinnalle ja alkaa meloa.

– No, vaikka vaan, heläytti nainen leveästi nauraen, – ja teiät minä otan peräkaneettiin!

– Lemmossa kanssa!

– Ei kuin lemmessä vain, lemmessä! nauroi nainen ja löi muhkeita lanteitaan häviten joukkoon.

Joukon nauru upposi huutoon: juna tulee! Se vihelsi kallioiden välissä ja puhkui voitonriemuisella räminällä asemalle.

Virva Auer tähysteli tarkkaan jokaista ohi kiitävää vaunun akkunaa ja siltaa ja huudahti: – Airi, Aksel Allas! Juna pysähtyi ja siinä he olivat, mutta Virva ei päässyt tulijoita lähelle tungoksessa, vaan täytyi tyytyä odottelemaan etäämpänä. Hänen silmänsä sattuivat outoon mieheen, joka puheli Airin kanssa asemasillalla. Hän seisoj selin ja hiukan kumarassa voidakseen melussa saada seuralaisensa kuulemaan äänensä. Tohtori Allas, Aksel serkku, tervehti etäältä heiluttaen hattuaan. Virva vastasi siihen kädenliikkeellä yhä tarkastaen vierasta katseillaan.

Tohtori Allas raivasi tien Airin kanssa Virvan luo ja tarttui hänen käteensä vanhan ystävän oikeudella pidättäen sen ja vieden kainaloonsa. Virva katsoi pettyneenä ympärilleen, vieras herra ei ollutkaan heidän mukanaan. Virva irrotti kätensä hiljalleen heidän päästessään pois tungoksesta.

– Kiitos kirjeistä ja kutsusta, kuiskasi Allas. Olisin tullut kaikissa tapauksissa, mutta kirjeesi antoi minulle varman oikeuden.

– Kyllä täällä tarvitaan apua, sinun pitää heti alottaa työ. Matkustajatkin tarvitsevat järjestäjää ja opastajaa. Me laitamme komitean. Kuka vieras sinun kanssasi puheli? kysyi hän samassa sisareltaan.

– Merkillinen mies, erinomaisen intressantti. Me olimme kaikki osakunnan työt ihastuneita häneen koko syksyn.

– Minä kysyin, kuka hän on, toisti Virva vanhemman sisaren komennusoikeudella.

– Kissa vieköön, sitähan minä juuri selitän. Luuletko sinä ehkä, että hänellä on suuri, peritty nimi? Hui, hai, hän on vain niitä Pohjan kamaran puukkojunkkareita.

Virva jätti kyselyt sikseen harmistuneena rupattajaan.

– Anttu Pouta, maisteri, siksi häntä nimitetään. No, viisastuitko, ja saanko nyt jatkaa ansioluetteloa? intoili Airi.

He olivat tulleet torin laitaan seuraten ihmisvirtaa asemalta.

Airi unohti ansioluettelon ja hyppäsi ajurin kärryihin ollakseen hiukan korkeammalla muita ja nyki Virvaa ja serkkuaan mukaan.

– Kylläpä sinä keksit, ajakaa pois hänet, sanoi Virva ajurille.

– Joutaahan siinä seistä, sanoi vanha ajuri, – seison tässä minäkin, herrasväki nousee vaan kärryihin.

Eläköön! kaikui taas kautta torin. Joku oli lopettanut puheensa.

Kaiku vierä ukkosenjyrinänä harjusta harjuun kaupungin ympärillä.

Airi hyppäsi istuimelle seisten siinä seitsentoistavuotiaan huolettomalla riemulla huutaen terveiden keuhkojensa voimalla: – eläköön, eläköön isänmaa!

Kansan katseet laajalla torilla kiintyivät häneen ja mille puhuja lieneekin eläköön-huutonsa kohottanut, nyt se kaikui eheänä ja voimakkaana isänmaalle.

Airi heilutti hattuaan kahden käden voimiensa takaa ja astui alas istuimelta.

– Tämä on lakkoa, niin tehtiin Helsingissäkin ja joka asemalla tullessamme.

– Kuulkaa, huudahti Virva tarttuen kovakouraisesti sisarensa käsivarteen, – ole nyt hiljaa! Hän astui kärryihin muuttuneena korviksi ja silmiksi.

Pouta seiso nyt korkealla lavalla ikäänkuin kaiken kansan hartioilla, vapaana taivasalla, taustanaan siro kirkko, joka harjun laidasta lähetti helähtelevien kellojen soinnut kaupungille. Nuoren miehen olennessa oli onnellisen ihmisen lumous, joka voitti heti kansan suosion, otti heidän sydämensä ja luottamuksensa näyttäytymällä. Hänen äänensä yhtyi sointuvana ja kauas kantavana kirkonkellojen heleään soittoon.

– Kellot soittavat maallemme uutta aikaa. Niinkuin me täällä torilla seisomme pyhästä onnesta sykkien, kerran vapaina ajatellen ja suunnitellen kansan onnea, niin on koko Suomi nyt yhdeksi sykkinnäksi liittynyt, yhtenäisellä tahdolla ja voimakkaalla kädellä pysäyttänyt arkielämän rattaat. Ei liiku yksikään pyörä, eivät loista valot, eivät kulje junat, laivat, ei askaroi yksityinen arkityön aherruksessa, ei hääri virkamies eikä lainvalvoja toimessaan. Me olemme nyt yksi kaikkien ja kaikki yhden puolesta odottaen järkähtämättöminä oikeuden ja vapautemme julistamista, kunnes jokainen meistä voi sanoa: laki on minun turvani ja vapaan ihmisen oikeudet kansalaisosani! Kansa on nyt oman onnensa seppä, mutta se on samalla oman onnensa vartija. Voi sitä, joka nyt järjestyksen rikkoo, hän loukkaa samalla kansansa pyhimpiä elämän ehtoja. Muistakaa kansalaiset: yksi kaikkien ja kaikki yhden puolesta!

Hyvä-huudot kaikuivat kuin yhdestä suusta, ja puhujan vakava ja juhlallinen olemus muuttui tuttavallisemmaksi, kun hän jatkoi tehden käytännöllisiä ehdotuksia järjestyksen pidosta, lakkokomitean valitsemisesta, matkustajien majottamisesta ja ruokkimisesta, junankulun ja laivaliikkeen lakkauttamisesta, sähkölaitoksen, tehtaiden ja liikkeiden sulkemisesta ja niistä moninaisista seikoista, jotka ovat nykyaikaista elämää.

Puhuja astui lavalta, ja kuin yhdestä tahdosta paljastuivat päät ja "Maamme" laulun sävelet yhtyivät kirkonkellojen soittoon.

Anttu Pouta seiso i lähellä lavaa kaupungin työväen luottamusmiesten keskessä. Hänet oli pääkaupungista lähetetty puolueen puolesta johtamaan sosialistisen järjestön työtä tässä vilkkaassa ja kuohuvassa kaupungissa. Karsaat silmäykset mittailivat hänen hienostunutta ulkoasuaan, ja monet karkeat sanat olivat tähdätyt haavottamaan tulokasta, mutta ne kirposivat pystymättä, tylsistyneinä ja Anttu Poudan vakavilla ja luottavilla katseilla palkittuina. Epäämättömät, asialliset suunnitelmat tärkeissä ja pulmallisissa kysymyksissä siirsivät syrjään kaiken lajieron ja erisäätyisyyden, ja pian tuntui hienostuneen Anttu Poudan toveruus hyvältä noille Jareille, elämän kylmyyden jähmetyttämille miehille kuin lämmin ja mukava vaate palelevalle.

III

Pankinjohtaja Auer oli paikkakuntansa mahtihenkilö. Vaikea oli sanoa, mikä hänessä enemmän vaikutti, rahamieskö vai hänen ihmisensä, tuoko luonnonomainen taito vaikenemisellaan hallita ihmisiä vai kookas vartalo, joka huojuu ryhdikkäästi hänen liikkueessaan laajoissa pankin suojissa ja toisinaan armollisella tai kohteliaalla, toisinaan tuttavallisella hymyllä taikka päännökökyksellä tervehti asiattuttavia. Unelioiden, hiukan veristävien silmien ilmettä ei saanut milloinkaan nähdä. Ne peittyivät paksujen luomien alle, milloin hänen täytyi lausua joku sana tai antaa myöntymys taikka epäys. Hänen läheisyydessään sai kuitenkin sen tunteen, että tuossa hongassa huminoi, mutta mitä se humina kuiski, siitä ei koskaan päässyt tarkoin selville. Ne, jotka pankinjohtajan lähemmin tunsivat, eivät uskaltaneet turvautua saamiinsa käsityksiin hänen lausumistaan sanoista, sillä toinen kerta piti hyvin harvoin yhtä edellisen kanssa jättäen luottajan pulaan. Silloin uneliaat silmät peittyivät tykkänään paksujen luomien alle taikka tuikahteli vain kapea, kiiluva viiva, joka hymyili ilkkuvana luottamuserohdyksen kostoksi. Sellaisena hän oli kuin luotu pankinjohtajaksi, näki ihmisen läpi häneen katsomatta ja, mikä vielä parempi, tunsi heidän kukkaronsa paremmin kuin ihmisparat itse. Pahansuopia kuiskailuja kävi kuitenkin liikemaailmassa, että tämä suuri pankkimies käytti kaikkia mahdollisia keinoja oman varallisuutensa kartuttamiseksi. Ahtaat raha-ajat olivat heittäneet koko joukon taloja sekä maalla että kaupungissa hänen haltuunsa. Moni oli kirvelevin sydämin lähtenyt kodistaan, kun luotto äkkiä lakkautettiin. Pienten liikkeiden omistajat, käsityöläiset ja opettajaperheet olivat niukoilla säästöillään päässeet kiinni vaatimattomaan taloon, mutta ahtaan ajan tullessa täytyi heittää. Pankinjohtaja osti talot ja piti, kunnes ne nousivat arvossa. Hänen käsiensä lävitse vierivät rahat markkinoilta toisille, ja kaikki tuntui kasvavan hänen sormissaan. Se mies oli syntynyt "hopealusikka suussa", niinkuin kaupungin eukot sanoivat.

Pankinjohtaja Auerin perhe oli juuri alottanut suuruksensa, kun Virva kutsuttiin saliin, ja sisään astui nuori mies. Ryhti oli sotilaan, samoin tervehdys – kaksi sormea lakin reunassa – housunlahkeet saapasvarsissa ja vyö takin päällä.

– Lakkokomitean käskystä, sanoi mies ja ojensi Virvalle paperin Virva otti paperin, nyökkäsi miehelle hymyillen, ja mies tervehti poistuessaan sotilaan tavalla. Virva antoi paperin serkulleen, tohtori Allalle ja Allas ojensi sen luettuaan Airille.

– Meidät on valittu lakkokomiteaan. Tässä sanotaan: työ alkaa heti.

Virva näki isän kasvoista, ettei se häntä miellyttänyt. – He ovat jo alkaneet, sanoi hän ja katsoi isään.

Airi hytkähteli istuallaan tuolilla ja taputti äänettömästi käsiään pöydän alla, nyki Allasta hihasta ja istui muuten suu mutussa, totisena katsellen isää.

– Se oli tarpeetonta, sanoi pankinjohtaja syventyen voileivän tekemiseen.

Virva kaatoi hänelle kahvia tottuneena emännän tehtäviin, sillä heidän äitinsä oli levännyt kammiossaan hautuumaalla jo lähes kymmenen vuotta. Jotkut kaupungin tunteelliset sielut väittivät, että rouva oli kuollut ikävään, oli ollut hilpeä ja hento, ikävöinyt pääkaupunkiin, jossa oli lapsuutensa viettänyt. Pankinjohtaja Auer pysyi kaikista kylmässä etäisyydessä, omassa jäykässä kuoressaan.

– Ystäväni, maisteri Pouta on ihan varmaan meidät ehdottanut! huudahti Airi malttamatta pidättää innostustaan. – Tästä tulee oikein – oikein repäisevää!

Pankinjohtaja katsoi nuorimpaan tyttärensä, ja hymy levisi silmien kapeasta viivasta yli järeiden kasvojen. Airi oli isän lemmikki ja tiesi myöskin käyttää sitä hyväksensä kietoen "ukin" sormensa ympärille aina, kun oli saanut pieneen, somaan kutripäähänsä jotakin "äärettömän intressanttia".

– Pappa, sinä annat varmaan rahaa, oikein paljon. Ne matkustajat kuolevat muuten nälkään meidän kaupungissamme, ja se olisi ilkeä, häpeä.

– Virva, mitä Airi nyt on tarkottavanaan? Ovatko he tosiaan uskaltaneet pidättää...?

– Kaikki junat ja laivat ja vieläpä hevoskyyditkin ovat pidätetyt. Matkustajien luku on nyt noin kolme sataa, ja iltaan mennessä niitä on hyvin tuhanteen nouseva joukko, sanoi Allas.

– Kuinka kauan heidän pitää viipyä täällä – tarkotan, kunnes junat lähtevät liikkeelle?

– Vaikea sanoa, kaikki on pantu yhdelle kortille – kunnes arpa lankeaa.

Pankinjohtajan haahmo muuttui, hän tarttui pöydän syrjään, niin että turpea käsi valkeni ja punertavat paksut luomet paljastivat silmäterät kokonaisuudessaan. Siinä oli hämmästyä ja kauhua. Hän näytti tuijottavan avoimella katseella kauas etäisyyteen selvään näkemättä muuta kuin mustan, uhkaavan tyhjyyden.

– Nuoko – hän etsi sanoja ilmaistakseen, minkä arvon hän antoi sille joukolle, joka elinikänsä oli ollut niiden yhteiskunnan pyörien liikuttaja, joita hän, pankinjohtaja, oli ohjannut, mutta puhelahja petti, ja hän tyytyi viittaamaan akkunasta torille, missä kansaa tulvi – nuoko nyt tekevät vaatimuksia ja ohjaavat...?

– Heillä on hyviä johtajia! huudahti Airi.

– Sinäkin olet nyt yksi noita hyviä johtajia, sanoi pankinjohtaja nousten pöydästä ja silittäen vaaleita kutreja. – Minä annan tuhat markkaa matkustajillesi, mutta sano kokouksessa, että ihmiset ovat toimitettavat kiireimmiten kotipaikoilleen.

Hän katsoi Allasta ja Virvaa. – Nekö sosialistit siellä nyt johtavat teitä kaikkia?

– Enemmistöhän tällaisissa asioissa määrää, yritti Allas sanoa.

– Ja enemmistö laatii päätöksen ja tekee tekosen kuin kuka tahansa Mikko ja Matti veljensä Pekon tapaan. Niistä asioista, joista nyt pitäisi päättää, eivät nuo tuolla mitään ymmärrä. Asiasta voisi tulla jotakin... Ei, se on liian kaukainen yritys, liian suuri, ei voida tarttua varmasti kiinni. Nuo eivät ainakaan mitään voi!

– He juuri voivatkin. Yksityiset eivät uskaltaisi eivätkä jaksaisi uskoa. Tarvitaan kaikki, koko kansa! puhui Virva unohtaen tavallisen jäykkyytensä, johon hän aina isän läsnäollessa kietoutui.

Isä katsoi häneen oudoksuen, mutta salainen ylpeys nuoruutensa kuvastumisesta vanhimmassa lapsessa lauhdutti hänessä tuomitsemishalun, vaikka häntä pisti uhma ja into, millä Virva oli mielialansa ilmaissut.

– Vahinko, ettet ole poika, sanoi hän hymyillen, ja iva välähti silmien viivassa.

Virva vilkaisi Allaaseen, joka onneksi seisoivat sivuttain häneen eikä voinut nähdä harmin punaa sävähtäneenä Virvan kasvoille. Isä ei sittenkään tuntenut tytärtään, muuten hän olisi varonut raapaisemasta hänen luonteensa fosforista syrjää ja sytyttämästä hänen silmäänsä keltaista liekkiä.

Pankinjohtaja poistui mennäkseen pankkiin, ja vasta sitten, kun hän oli hävinnyt, pääsi nuorten innostus valloilleen, ja he kiirehtivät kaupungille.

IV

Kaupungin suurimmassa majatalossa, torin laidalla, oli tilava sali, ja se oli valittu lakkokomitean neuvotteluhuoneeksi. Mutta koska kaikki oli julkista ja perin yhteistä, oli sali aina avoinna ja kokouksiin pääsy sallittu. Salin oikealla seinällä komeili sosialistien tulipunainen lippu kirjoituksineen "Vapaus, veljeys, tasa-arvoisuus". Vastaisella seinällä, vasemmalla, levittelihe sinivalkoinen isänmaan lippu laakeissa poimuissa.

Olut-Valtariksi mainittu vanha oluttehtailija, visu herrasmies, oli aamusta varhain ollut ahkerasti liikkeellä. Kaupungin toisena rahapomona ja pankinjohtaja Auerin vastakohtana, puheliaana, liikkuvana miehenä, joka sekaantui yleisiin ja yksityisiin asioihin, kiisteli, rettelöi, ivasi ja vitsoi, hän joutui jokaisen hampaisiin.

– Hyvää päivää, Aino neiti, onko kukaan käynyt minua kysymässä? sanoi hän majalan saliin astuessaan tarjoilijaneidille ojentaen hänelle hattunsa ja riisuen nuttunsa.

– Nahkuri Karri tässä kävi, pyysi sanomaan, että hän pian palaa, meni vain tiedustelemaan, mitä torilla puhutaan, selitti tyttö.

– Hyvä neiti, antakaa minulle sanomalehtiä.

– Tässä näitä olisi, sanoi tyttö ojentaen hänelle lehdet, – mutta ne ovat kolmen päivän vanhoja.

– Onhan nyt sitten kerrankin pahimpien luikkurien suu tupessa edes vähän aikaa.

– Niin, ihmiset ovat tulleet oikein hyviksi, taitavat vallan rakastaa toisiaan. Minunkin sydämeni niin tykkii. Se on varmaan sitä isänmaallisuutta, selitti tyttö silmät suurina.

– Lakkoa se on, oikein suurlakkoa!

– Mitäs tästä sitten lopulta tulee, jos nyt kaikki lakkaavat oikein pitkäksi aikaa! Ei kule junat, ei pala sähkö, ei saa lihaa, ei saa kohta leipääkään, ei saa ajaa hevosella – ei suinkaan sitä sitten voi kauaa syödäkään. Pannaan kaikki rattaat seisomaan.

– Niitä rasvataan, sanoi Valtari silmäillen lehteä.

– Kuinkas niitä nyt voisi rasvata?

– Lailla ja oikeudella, selitti Olut-Valtari, – ja vapaudella. Se kuuluu olevan oikein patenttia rasvaa kaikille pyörille.

Salin ovi repäistiin auki, ja jätterä nahkuri astui touhuissaan sisään.

– Se oli vietävän kokous! huusi hän jo ovesta.

– Joko tarvitaan yövahteja? kysyi Valtari nopeasti.

– Mikä niitä piruja vartioisi! manasi nahkuri.

– Ettäkö punaiset rupeaisivat peijakkaiksi! huudahti Valtari nousten sohvalta.

– Alas kaikki, se on nyt taksana. Ensin kyllä pysyttiin yleisissä asioissa. Se helsinkiläinen pääpukari, maisteri Pouta on läpiliipattu mies, sai ne aamulla järkiinsä. Nyt tahdotaan laasta puhtaaksi kaikki yhdellä iskulla, selitti nahkuri laapaisten kämmenellään pöytää.

– Pyyhkäistäkö koko höskät ja tehdä punaiset onnellisiksi?

– Kaikki poliisit pantiin pois viralta ja meidän pormestarimme, – no, taisihan siinä olla vikaa miehessä. Kansalaiskaartille on annettava poliisien aseet. Niin kuuluu olleen määräys jostakin etäämmältä seudulta ja nyt niitä kaartilaisia ruvetaan värväämään.

– Entä sitten? kysyi Valtari jännittyneenä.

– Entä sitten? Niillä on hiivatisti rautoja ahjossaan.

– Sanon teille: porvarit pannaan ahtaalle ja maltaankäry tuntuu kauas.

– Mitä sinä tarkoitat?

– Oluttehdasta.

– Onhan se lakossa ja lukossa. No, pannaan vahteja, hevosmiehiä.

– Paras on nousta ruunan selkään ja ottaa "volverit" käsille.

– Pelkäätkö sinä nahkojasi, ivasi Valtari vanhaan tapaansa.

– Minä ennustan, että kohta herra oluttehtailija pelkää kinttujansa, sanoi nahkuri.

– Älähän nyt, olemmehan kaikki isänmaallisia, yksi kaikkien ja kaikki yhden puolesta. Se on niin kaunista, että minunkin kuivettunut sydämeni alkaa kukkia. Aamulla marssin mukana kulkueessa ja huusin eläköötä. Se oli ikimuistettava hetki, puhui Valtari ja sai irti kyyneleenkin silmäkulmastaan.

– Tänä iltana he piirittävät talonne ja laskevat maahan oluene, ellei saada kosolta vahteja.

– Peijakas, mitä on tehtävä? Eikö voisi keksiä jotakin – mitään ukkosenjohdatinta? Jos yrittäisi tehdä heidät oikein onnellisiksi, valmistetaan syötti, laitetaan ohjelma, oikein korea.

Nahkuri ärähti: – Taitavat olla sellaisia lintuja, etteivät noki kuolleita karpäsiä. Mutta minä kuulin, että Tampereelta on tulossa muuan punainen julistus.

– Telefonoidaan, sähkötetään, lähetetään resiinalla!

– Se hiiva ehtii kyllä vähemmälläkin meidän taikinamme kuohuttaa, murisi nahkuri.

– Sitten ei auta muut kuin vahdit.

– Ja volverit, lisäsi nahkuri.

– Niin, olkoon menneeksi, heillä on pian kansalliskaartinsa.

Kaupungin pastori astui sisään huolestuneena. Miehet tervehtivät, ja nahkuri selitti pyytäneensä pastoria neuvotteluun, sillä hän oli myöskin tullut hiukan höyhennetyksi sosialistien puolelta.

– Voisiko pastori saada ketään vartioimaan kirkkoa, jos he erehtyisivät, eihän sitä voi tietää.

– Olen ajatellut, että sanan voimalla... yritti pastori.

– Sanan voima taitaa nyt olla punaisten suussa, väitti Valtari.

– Voin mennä itse.

– Se on oikein, sanoi nahkuri, löi kättä pastorille ja poistui.

Pastori ja Valtari katselivat toisiaan kiertäen. Kummankin kutsumus oli perin vastakkaista laatua, niin ettei porvarius eikä punaisten kammokaan voinut heitä liittolaisiksi tehdä.

– Jumalan kiusaamista tämä meno on, sanoi pastori kuivasti. – Kuka ne nyt ruokkii sadat matkustajat?

– Kaitselmus ja hyvät ihmiset, kiusotteli Valtari kirkon miestä.

– Te pilkkaatte. Vai olisi ihmisten villiys kaitselmusta? Te keitätte olutta, yhtä hyvin sekin voisi olla kaitselmusta.

– Niin teen, ja tietääkseni se on rehellistä työtä.

– Taivas meitä valaiskoon, huokasi pastori.

– On niinkin, teenhän minä kuusi päivää viikossa työtä ja omassa nimessäni.

– Tehdään sitä työtä jos jonkinlaista.

– Kuinka monta päivää viikossa pastori tekee työtä? Yhden ainoan ja senkin – toisen nimessä.

– Kenenkä toisen?

– No, ettekös te, herra pastori, Jumalan nimessä puhu? oli Valtari kysyvinään suurin silmin.

– Paatuneet puhuvat paatuneiden tavoin, sanoi pastori arvokkaasti ja poistui.

Tarjoilijatytöt olivat juosseet akkunaan ja nojasivat ulos nähdäkseen kauas kadulle.

– Jo tulee pieniä poikia, huusi eräs.

– Pieniä poikia, toistivat toiset tungsuskellen ja töykkien toisiaan.

– Isoa katua alas, kohta kääntyvät tänne päin.

– Kuinka ihanaa, kun vain saisi olla mukana!

– Nyt, nyt torvet kiiltelevät ja lippuja on niin paljon, punaisia, punaisia, vain punaisia ja suuria, kuulkaa, työväenmarssia lauletaan.

Tytöt hyräilivät mukana ja heiluivat tahdissa, mutta eivät osanneet sanoja, sillä he kuuluivat porvarilliseen leiriin.

– Joka puolelta tulvii ihmisiä, kaduilta, maantieltä, kirkonmäeltä, katsokaa, metsästäkin! huusi Aino neiti.

– Markkinäväki on jäänyt kaupunkiin.

– Kuka sitä nyt raaskisi lähteä pois maailman mullistuksesta!

– Lähdetään mekin! sanoi Aino ja juoksi samalla ulos.

– Entä kassa ja rouva! huusivat toiset ja seurasivat.

Valtari jäi yksin huoneeseen ja katseli torille akkunasta, josta saattoi seurata asiain menoa, nähdä ja kuulla lähimmältä kadun laidalta vielä yksityisten keskustelutkin.

Hänen silmänsä sattuiivat heti vanhan liikeveikkonsa pankinjohtaja Auerin tyttäreeseen, joka näytti olevan syventynyt tuttavalliseen keskusteluun maisteri Poudan kanssa. Valtari oli nähnyt hänet rautatien torilla puhumassa ja tunsu heti miehen. Ukon silmät olivat kuin varressa, ja luiset sormet varjostivat korvaa kuullakseen joka sanan nuorten haastelusta. Tuo oli tosiaankin näkemisen ja kuulemisen arvoista. – Lakko on varmaan noussut jo tytön päähän, päätteli ukko itsekseen, – onhan sosialisti vain sosialisti, olkoon hän kuinka korea ja sileä tahansa.

Tohtori Allas, Virva ja Airi olivat pysähtyneet torille, missä puheet jatkuivat yhtämittaisesti ja innokkaat eläköön-huudot kaikuivat keskustasta alkaen ja yhä laiduille edeten. Harvat tiesivät, mille oikein huudettiin, huudettiinhan vain yhteisen riemun pakosta.

Airi oli joutunut kuin sattumalta Anttu Poudan läheisyyteen ja viittasi innokkaasti Virvaa ja Allasta luokseen. Innostuksen vallassa ja ylpeänä Poudasta hän esitti tälle sisarensa ja serkkunsa.

– Tässä näet, Virva, oikean sosialistin, tarkastakkin visusti, onko porvarivarusteesi kunnossa, sillä tämä on vaarallinen mies.

– Kiitän puheestanne aamulla. Siitä päättäen te voisitte olla porvarikin.

– Kiitos, ero ei taida olla varsin suuri. Riippuu vain siitä, kuinka asian ottaa, sanoi Anttu Pouta kumartaen sulavasti tarttuessaan Virvan käteen.

Käsi viipyi hiukan kauemmin Poudan lujassa kourassa kuin tapa vaatii. Tänä merkillisenä aikana oltiin sydämmellisempiä ja luonnollisempia kuin tavallisesti, ja ylpeän Virvan silmissä kuvastui kiitollisuus ja ihailu, jota hän ei huolinut peitellä. Kädenlyönti ja silmäys rakensi sillan, eikä kumpikaan aavistanut sillä hetkellä, että he siirtyivät jokapäiväisyyden pohjalta lumottuun maahan.

– Minusta tuntuu kuin olisimme ennen tavanneet, sanoi Virva.

– Se kai johtuu siitä, että ihmiset ovat nyt lähempänä toisiaan kuin tavallisesti, ainakin minä lukeudun kaikkien suomalaisten veljeksi.

– Eikö totta, on ihanaa elää näin, näin – välittömästi.

– On tosiaan oikein hauska kuulla puheita, niissä ei sanoja säästetä eikä temperamenttiä puutu, antaa tulla vaan hyvän ja pahan sisun, suut puhtaaksi puhua pitää!

– Nyt elämme hetkessä, jatkoi Virva.

– Niin, on pysyttävä aallon harjalla taikka selvemmin sanoen pidettävä kiinni myötätunnosta kaikkialla, vaalittava jokaista todenmukaista aatetta, missä muodossa se ilmeneekin, se on nyt voimaa, joka voi luoda uutta elämää.

– Miksi juuri nyt?

– Nyt on onnenpyörä kohdallamme, sattuma ja sallimus apuna.

– Luuletteko tämän lakon voivan tuottaa käänteen ja onnen oloihimme?

– Minä uskon ja tahtoisin, että tekin siirtyisitte minun puolelleni täydellisesti – uskossa.

– Minä en tunne vielä uskonkappaletta, sanoi Virva katsoen nuorta miestä suoraan silmiin varmalla tavallaan.

– Dogmit ovat tarpeettomia, kun uskoo hyvään.

– Niin, katsokaas, ne puolueet eivät ole erittäin innostuttaneet minua. Luonnollisesti minä olen ylimysmielinen porvari ja nykyisenä aikana kolme neljännesosaa isänmaallisuutta, mutta tavallisesti pidän kiinni vain ihmisyydestäni.

– Tyydytte liian vähään, enemmän luonnetta! Poudan huudahdus sattui arkaan kohtaan.

– Niin kyllä, mutta minä olen oppinut pitämään tunteet peitossa, naamarin kasvoilla ja järkeni vireillä.

– Ei se meitä nyt auta, täytyy toimia ja uskoa tulevaisuuteen.

– Minun uskoni vaatii varmuutta, ja ellei sitä ole...?

– Usko riippuu siitä, millä silmillä asioita katselee, sanoi Pouta, ja ennenkuin Virva oli ennättänyt estää, tarttui nuori mies hänen käsivarteensa ja auttoi häntä majatalon jyrkissä portaissa, joille marraskuun lievä pakkanen oli räystäästipoista purrut sileän jääkuoren.

Tuo outo rohkeus hiukan harmitti ja nauratti jäykkiin seurustelutapoihin tottunutta hienoa neitiä. Mutta Pouta katsoi häneen niin voitonvarmana ja iloisella luottamuksella, ettei hän hennonnut irrottaa käsivarttaan, ja lähekkään he astuivat majataloon kuin hyvin vanhat tuttavat. Allas ja Airi olivat jääneet torille, sillä Airi sanoi tahtovansa antaa Poudan "höylätä" Virvaa ja hiukan tasottaa hänen raapivaa pintaansa.

Allas taipui kohtaloonsa alakuloisena, ja kun useat porvarilliset vaativat häntä ilmaisemaan heidän mielipiteensä, nousi hänkin lavalle ja kehotti kansaa, maltillisella ja kuivalla tavallaan asianhaaroja selvitellessä, pysymään entisen lain ja järjestyksen kannalla, kunnes uudet olot ja säädökset ehtisivät valmistua ja käytännöksi vakaantua. Mutta hänen täytyi keskeyttää puheensa melun ja äänekkäiden, sekavien huutojen vallitessa, jossa hän ei kuullut omia sanojaan.

Syntyä aaltoilua kansanjoukossa, kiisteltiin ryhmissä ja mieskohtaisesti, siirryttiin eri suunnille kuin jonkun salaisen voiman pakottamina. Porvarit ja sosialistit, se oli nyt jaon perusteena tai oikeammin niiden räikeät äärimmäisyydet. Porvarit puhuivat laista ja oikeudesta vanhaan tapaan, mahdollisuuksien ja punnitsevan järjen kannalla pysyen. Sosialistit tahtoivat kumota kaiken vanhan järjestyksen ja tässä lakossa pysäyttää pikkuseikkoja myöten kaiken elämisen koneiston. He tarttuivat kiinni järein kourin, kun kerran oli päästy tarttumaan kymmeniä vuosia muokattuaan alaa työväenyhdistyksissä. He tajusivat hetken tärkeyden täydellisesti ja olivat suurimmaksi osaksi itse sen luoja, mutta laativat kiihkoisen voimalla ja samalla sen sokeudella ohjelmansa nopeaan ja arvelematta, joten se maistui liian paljon vallankumoukselta ja tyranniudelta ja edellytti vähemmän kehittynyttä yleisöä kuin tämän kaupungin enemmistö oli.

Puheiden tulva torilla ehtyi vähitellen ja yleisö hajaantui, ja lakkokomitean piti kerääntyä piakkoin majataloon neuvotteluihin. Nahkuri Karri oli eteisessä, kun Virva ja Pouta astuivat sisään.

– Kylläpä siellä kiehuu kuin muurahaisten sodassa, sanoi Karri.

– Eihän siitä ilman taida kysta syntyä, sanoi Pouta katsellen tunnustelevasti Karria.

– Herra Karri ja maisteri Pouta, esitti Virva. – Mitä te luulette, voiko syntyä vakavia selkkauksia?

– Ei vielä, neiti, kaupungissamme on kyllä paljon laajempia mekkoja kuin tämä minun, kyllä niihin miestä mahtuu, puhui Karri leveästi hymyillen ja ravistaen Poudan kättä tuttavallisesti.

– Maisteri on puhunut kuin mies ja niinkuin kansan omatunto.

– Tuntuu siltä kuin meistä tulisi ystävät, vastasi Pouta avomielisellä tavallaan ravistaen tukevan porvarin kättä.

– Se vapaus taitaa olla ystäviksi tekevää, sanoi Karri ja siirtyi saliin porvarillisten pariin.

– Minä en vieläkaan ole oikein selvillä, oletteko täysverinen sosialisti, tarkotan, samaan tapaan kuin meidän työväenyhdistyksemme vai oletteko ehkä vain aatteessa kumouksen mies? uteli Virva Poudalta.

– Minä luulen olevani toimen mies ja otaksun voivani paraiten toteuttaa suunnitelmani työväen leirissä, vaikka kyllä täytyykin vastata sen monista erehdyksistä.

– Teette parhaanne niitä estääksenne.

– Empä tiedä, he ovat luonnonlapsia ja minä samoin. – Kun ihminen antaa itsensä täydesti, niin siinä täytyy olla virheitä, missä ansioitakin.

– Niin kyllä, mutta ellei olisi lumousvoimaa, jolla te annatte toivomuksien loimuta ilotulituksena, ja elleivät he tahtoisi tulla petetyiksi...

– Niin työmme olisi turhaa. Ei, te unohdatte parhaan, meillä on usko. Vaikka enhän minä voi sen taikaa teille todistaa.

– Päinvastoin – kadehdin teitä ja uskon teihin.

Pouta pakotti katseellaan Virvan avaamaan silmänsä, mutta nyt hänessä oli nainen varuillaan, ja miehen tähtäämä katse kilpistyi älykkäästä hymystä.

Pouta huokasi sulkien silmänsä sekunniksi, mutta tuo tuskin huomattava liikutus huumasi Virvaa eikä hän voinut hetken aikaan hengittääkään, häipyi maailmasta, unohti ympäristön eikä nähnyt sitä silmäystä, jolla Pouta luomien alta häntä ihaili.

Hän palasi todellisuuteen kuullessaan Airin äänen: – Tännekkö te pakenitte? Aksel on lukenut heille lakia tuolla torilla ja sekös vaikutti, nyt he ovat tukkanuottasilla.

– Eikö olisi aika alottaa kokousta, huomautti tohtori Allas. Hän oli nähnyt Virvan ja Anttu Poudan tuttavallisessa keskustelussa astuessaan Airin kanssa kokoushuoneeseen.

Pouta katsoi kelloaan: – Tosiaankin, akateeminen neljänneskin on jo kulunut.

Hän astui oikealle pöydän taakse, punaisen lipun kohdalle, veti esiin paperit laatikosta antaen ne kirjurille, joka jo istui paikallaan. Huone oli täynnä väkeä, sekä komiteaan kuuluvia että yleisöä. – Koska tämä on jatkoa aamulla pidettyyn kokoukseen, emme tuhlaa aikaa pöytäkirjan tarkastukseen, vaan käymme käsiksi kiireellisiin asioihin. Matkustajat, joita nyt on noin viisisataa, vaativat ruokaa ja asunnoita taikka junat liikkeelle.

– Matkustajat! kuului ääni joukosta. – Köyhälistö on odottanut maailman alusta kärsien vilua ja nälkää...

– Asiaan! kuului huuto joukosta ja puhujan ääni vaiken.

– Pankinjohtaja Auer on lahjoittanut tuhat markkaa ja muut kaupungin varakkaat keränneet samanlaisen summan tätä tarkotusta varten, ilmotti tohtori Allas.

– Komitean puolesta kiitän niitä kansalaisia, jotka ovat näin auliisti velvollisuutensa täyttäneet, sanoi puheenjohtaja.

– Hyvä, hyvä! huudettiin.

Komitean naisjäsenet saivat tehtäväkseen huolehtia matkustajien mukavuudesta, ja kohta sen jälkeen otti puheenjohtaja kansalliskaartin asian esille.

– Olemme saaneet pääleiristä kehotuksen nyt heti järjestää kansalliskaartin täälläkin.

Syntyi liikettä ja kohinaa sosialistien puolella, ja miehet ryhtyivät tunkeutuen puheenjohtajan pöydän ympärille.

– Kehotan kokousta ehdottamaan toimihenkilöt.

Porvarit katsoivat toisiinsa levottomina ja ennenkuin he ennättivät käsittää, mistä oikeastaan oli puhe, olivat sosialistit jo järjestäneet koko asian, valinneet komentajaksi kaupungin ainoan sotilaan, oman miehensä, entisen vääpelin. Sotilaiden värväys aloitettiin heti pihan puolella suuressa markkinaväen tuvassa. Jonkun ajan kuluttua oli joka toisella pojalla housun lahkeet saapasvarsissa ja punainen nauha lakissa. Sotilaallinen ryhti oli kyllä niin näin, mutta urhoollista mieltä riitti yllin kyllin.

Salissa jatkettiin asioita, ja puheenjohtaja kehotti hiljaisuuteen.

– Pyydän yleisöä esittämään ne asiat, jotka vaativat pikaista ratkaisua. Kaikki muu järjestysvalta on nyt lakkautettu, ja tämä komitea on siis velvollinen nopeasti ja auliisti auttamaan asiat oikealle tolalleen.

Lakkokomitean jäsen, nahkuri Karri nousi paikaltaan vasemman pöydän ääressä ja kysyi järeällä tavallaan: – Saanko minä kääntää nahkani?

Kokous rehahti nauruun, mutta tohtori Allas otti puheenvuoron.

– Lain selittäjänä tässä komiteassa ymmärrän asian niin, että nahkuri Karri saa kääntää nahkansa ilman vieraan apua.

Karri nousi uudestaan ja puhui syvällä vakaumuksella: – Kyllähän tässä nyt joka pahinen on kääntänyt nahkansa näinä päivinä ja näyttänyt oikean karvansa ja karvattomuutensa, niin että koko meno vanhaa parkittua sydäntäni hytkäyttää, mutta nyt on puhe rehellisistä raavaannahoista. Ellei niitä pikimmin käännetä, niin ne mätänevät, ja kuka sen vahingon korvaa? Lakkokomitea kai? kysyi ukko ivallisesti, veti partaansa ja istui.

– Parasta lienee, että herra Karri kääntää nahkansa miten vain voi, ellei siihen vain pyöriä tarvita, selitti Allas.

– Tämä on lakon rikkomista! huudettiin joukosta.

– Ei mitään etuoikeuksia eikä poikkeuksia porvarien vuoksi! huudettiin sosialistien puolelta, mutta puheenjohtaja vaati hiljaisuutta.

Kokous päättyi kuitenkin kinasteluista huolimatta pian, sillä yleisö oli utelias näkemään kansalliskaartilaisten asettumista riviin torille, sen "mönsträämistä" ja "kaseeraamista".

V

Majatalon emäntä, rouva Muukka, oli valittu johtamaan matkustajien ruuanlaittoa. Hän otti luottamustoimen arvokkaasti vastaan, pukeutui pariisilaisiin tamineisiinsa ja lähti ostoksille kahden palvelijansa kanssa, purjehti leveänä joukossa, heitti silmäyksen sinne, toisen tänne, viittasi, kuiskasi, käski ja kielsi. Kaikki kävi kuin rasvattu. Sievät neitoset ja pojat kuljettivat lautasia ja ruoka-annoksia tilapäisesti laudoista laadituille, pitkille pöydille. Savolaiset ja hämäläiset ryhmittäytyivät eri pöytiin, ja puheen porina kävi valtavana ryöppynä. Hanurit ja laulut kaikuivat milloin miltäkin pöydän kulmalta. Miehet tupruttivat tupakkaa, ja ilma oli sakeana sauhusta, mutta siitä ei kukaan joutunut huolehtimaan.

Toisen luokan odotushuoneessa neulottiin olkipatjoihin päällisiä. Virva mittasi palttinapakoista kangasta ja toiset kaupungin neidit ompelivat niitä koneilla kasaan säkeiksi. Koneiden kolke, puhelu ja melu tuoksahti vastaan, kun Anttu Pouta astui sisään. Hänen katseensa keksi heti Virvan naisten huoneen avonaisessa ovesta. Hän kallisti hiukan päätään ja heilutteli nauraen vaatetta heittääkseen sen pöydän yli neulojille.

– Virvakin on riipaistunut irti juhlallisesta minästään, onkin aina kuin mikä murhenäytelmän sankaritar. Ei mutta, katsos, kuinka hän punastuu, puhui Airi Allaalle huomaamatta Poudan tuloa, mutta samassa sukeltui Poudan tumma pää hänen näköpiiriinsä, ja Airin suu mutistui hienoon vihellykseen: – Ahaa...! hän ei sallinut serkkunsa sitä huomata eikä ollut katsovinaan Virvaan.

Allas oli kuitenkin käynyt hajamieliseksi vyyhden pitäjäksi.

– No, Aksel, pidä virastasi vaari, et osaa pitää puoliasi, katsos nyt, kuinka koko vyyhti valuu pois käsistäsi.

Samassa Anttu Pouta nosti suuren kangaspakan lattialta Virvan pöydälle, ja tytöt piirittivät hänet joka puolelta tahtoen riistää sen häneltä, mutta leikki jatkui, ja Pouta piti yhdellä kädellä pakkaa ilmassa torjuen tyttöjä toisella kädellään. Virva nauroi ja koko sali joutui riemun valtaan.

– Noin sinunkin olisi pitämät vallottaa tämä maa, tulla, nähdä ja lumota, sanoi Airi serkulleen.

– Ei minusta taitaisi olla sotamieheksi, sanoi Allas yhä tähystellen Virvaa.

Melu lakkasi, kun rouva Muukka tuli kehottamaan kahville, ja Pouta sai tilaisuuden puhutella Virvaa.

– Lähtekää torille, sanoi hän, – siellä puhutaan kuin hengen edestä. Se on ryöppyä, kauan padottujen vesien purkamista. Tänne on tullut oikea profeetta.

– Profeetta, huudahti Airi – sehän on perin hassua!

– Hän on kansan suuri suosikki, kuuluu olevan oma lahkonsa ja opetuslapsia mukana. Sanotaan "Maailman maalariksi".

Nuoret riensivät torille ja mäelle päästyä heilutti Airi liinaansa huutaen: eläköön! nähdessään laajan torin täpö täynnä kansaa – eläköön vapaus!

– Ja veljeys! lisäsi Pouta äkkiä kääntyen Virvaan, joka oli astunut Allaan kanssa keskustellen.

Tultuaan alas torille, pitivät he paraimpina mennä kokoushuoneeseen, josta hyvin näki ja kuuli. He astuivat saliin, ja Pouta nosti kaksi tuolia akkunan eteen.

– Vallotetaan akkuna, kas noin, nyt näette koko torin.

– Olkaa hiljaa, profeetta puhuu! varotti Airi.

– maailmassa, elämän ahjossa on nyt tuskaa, hehkua ja sotaa. Meidän taajaa, lukematonta joukkoamme pelätään ja – rakastetaan.

– Tuo ei ole aivan tavallinen manaaja, kuiskasi Virva.

– herätä luonnon valtaa voimakkaampana. Vielä on yö, ja ajassa tuikkii muutamia harvoja tähtiä. Me huudamme ja räyhäämme kuin humalainen yössä voimaansa kehuen, sisumme kiehuu ja nyrkki nousee nyrkkiä vastaan, hartia rynnistyy hartiaan ja silmä tuijottaa silmään, pakko huutaa pakkoa, kun pääoma kerää väkensä ja työ asettuu taistelurintamaan. Kahakoita syntyy siellä

täällä ja sissisotaa käydään, mutta pääarmeijat eivät voi taistelussa iskeä vastakkain, sillä tuho olisi kauhistuttava! Toisaalla täytyy ratkaisun tapahtua.

– Maailman koneisto voihtii sen taakan alla, minkä ihmisjärki sille on sälyttänyt ja pakottaa sen yhä nopeammin, joustavammin ja kauniimmin tuottamaan elämän keveyttä ja vapauttamaan sorron alaiset orjuudesta. Se aika tulee ja sen täytyy tulla ihmisneron niinessä, jolloin elämän sulous ja kylläisyys on jokaisen osa ja oikeus, aika, jolloin ei enää toisen omaa pyydetä eikä työllä liiaksi orjuuteta. Luonto taipuu valtaamme nöyränä ja alttiina kuin lempivä morsian, me olemme silloin sen herrat, sen jumalat, niinkuin se ennen on ollut meidän hallitsijamme ja jumalamme... Silloin voimme nauraa riemusta ja onnesta ja huutaa kohtalolle: kussa on sinun kovuutesi! Silloin olemme vapaata voimaa, omat herramme ja samalla koko maailman herrat, sillä meidän rivimme taajenevat ja ulottuvat ympäri maapallon. Silloin saamme elää, elää itsellemme ylitsevuotavassa kylläisyydessä ja juoda suuruutta ja valtaa, joka ei ketään sorra. Me olemme silloin keskipiste, lähtökohta ja voimapyörä, joka liikuttaa elämän kylläisyyden rattaita.

– Mitä on yhden ihmisen valta ja mitä ovat monet valtiot? Pois ne! Uusi aika tasottaa voimat ja sotajoukot, uusi aika synnyttää yhden maailmanvallan!

– Vielä on, kuin kaksi mahtia taistelisi: pohjaton tylyys ja mittaamaton rakkaus, ja oikeastaan on vain yksi voima elämää ohjaamassa: pyrkimys! Kerran saavutamme ensimmäisen portaan, silloin pysähdymme ja katsomme ympärillemme, näemme suuren valon ja rauhan kaikkialla. Silloin ei enää ainetta jumaloida. Silloin astumme toisille portaille, ja pyrkimys on yhä suurempaa, jumalaisempaa, sillä *aineen aikakausi* on mennyt. Uudet, tuntemattomat hyveet ja uudet tuntemattomat paheet jäävät kiistakentälle, mutta ihminen on jumalaisempi.

– Silloin voi syntyä kamppailu luonnonvoimilla luonnonvoimia hävittääkseen, sillä ihmissielussa on luomavoimaa ja on hävitysvoimaa. Demoonin viha voi syttyä hänessä ja turmella elämän lähteet, manata hävityksen maan uumenista ja upottaa ihmisneron luomat pohjattomaan syvyyteen. Se taistelu saattaa olla hirmuisempaa kuin nykyinen sota, aineen herran jumalaista taistelua!

– Kuka tuo mies on? kysyi tohtori Allas, kun luinen mies oli astunut lavalta alas ja hävinnyt joukkoon.

– En tunne peijakasta, naurahti Pouta, – mutta kuulin kerrottavan, että hän on ollut Amerikassa ja tuntee perinpohjin työväenliikkeen. Muuten hän lienee seikkailijaluonne.

– Kuulkaa, kuinka siellä huudetaan, tuskin he sentään tajusivat, mitä hän tarkoitti. Mutta miehen ääni ja mahtipontisuus vaikuttaa, sanoi Virva.

Allas oli vakava ja katseli yhä torilla virtailevaa ihmisjoukkoa. – Nyt heillä pitäisi olla intonsa mukaista toimintaa, muuten tuo kuohuva mieliala puhkeaa arvottomiin tekoihin. Te puhujat ja johtajat olette miehiä liehtomaan tunteita, mutta toimien ohjaus ei ole teidän vallassanne, sanoi Allas.

– Sen pahempi, olette oikeassa juuri tällä hetkellä, mutta antakaa meille aikaa! huudahti Pouta.

– Tuolla luisevalla miehellä oli luja usko, se teki oikein hyvää, tuntui siltä kuin hän olisi oikeassa, sanoi Virva.

– Otaksumiset voivat olla hyvin todennäköisiä, sanoi Allas.

– Niin kyllä, mutta on yhtä ja toista, joka viittaa otaksuttuun suuntaan, puolusteli Pouta. – Ihmisten suurimmat viholliset: sairaus, köyhyys ja typerys, jotka meitä orjuuttavat ja tarraavat kiinni meihin jo ennen syntymäämme, eivät kuitenkaan ole voittamattomia, eikä niiden salaperäisyys enää kauaa voi meitä eksyttää.

– Olisi erinomaisen mukavaa valita vanhempansa ja syntyä terveenä, viisaana ja rikkaana. Siihen lahkokuntaan minä riemulla rupeaisin! huudahti Airi.

– Ellemme usko, että joku ennakkolaki tai tahto määrää kohtalomme, niin...

– Tuskin olemme niin tärkeitä olioita, että joku korkeampi tahto meistä viitsisi pitää noin mieskohtaista huolta, muistutti Virva.

– Köyhyys, typeryys ja sairaus, nuo kolme mainitsemaani ilkeää kohtalotarta kuuluvat varmasti inhimilliseen piiriin. Ja vaikkei voikkaan aina selvästi osottaa, miksi tuo ja tuo syntyi köyhänä, niin tiedetään jo nyt, mitkä suuret ja inhimilliset vääryydet kasaavat hirvittävän köyhyyden ja rehentelevän rikkauten vastakkaisille puolille. Ja nuo toiset surkeuden kohtalottaret ovat köyhyyden tyttäriä taikka myös vanhempaimme erehdysten seurauksia, ei salaperäisiä eikä siis välttämättömiä.

– Teillä on tosiaan kadehtittava kyky selittää kaikki oman uskonne valossa. Te kai myös väitätte – niinkuin tuo luiseva mies tuolla torilla – että joukkojen tahto, joukkojen valta, joukkojen etu ja joukkojen sielu on ihmisyyden elinehto! huudahti Allas innostuneena.

– Se on minun ymmärtääkseni kehityskausi korkeampaan ihmisyyteen, mutta älkää pakottako minua pohtimaan pohjattomia ongelmia, sanoi hän vedoten Virvaan, joka oli hartaana kuunnellut väittelyä. – Minä elän hetkessä, tartun onneen, toimin, toteutan. Tuolla torilla palaa tulinen tahto, sillä on jumalallinen usko ja mittaamaton voima. Emme saisi tuhlata hetkeäkään on aika tosiaankin johtaa ja toimia!

He olivat lähteneet kokoushuoneesta torille ja sekaantuneet joukkoon. Virva liittyi Poudan kanssa keskustelemaan, ja Allas oli pakotettu seuraamaan Airia.

– Siitähän tohtori Allas äsken juuri huomautti, sanoi Virva. – Mutta mitä se hyödyttäisi minä en oikein usko joukkoihin.

– Äsken leimahti silmässänne innostuksen tuli, ja sen sytyttää vain usko. Te olette yhtä sydäntä tämän joukon kanssa.

– Ehkä, ehkä olen! huudahti Virva antaen Poudan vakuutuksen huumata itseään. – Mutta minä en tahdo antautua sokeasti uskomaan ja kuitenkin pelkään teitä ja joukkoanne – se on kiehtovaa!

Pouta painoi päänsä hiukan lähemmäksi seuralaistaan ja katsoi häntä silmiin, ja Virvan suloinen hämmennys oli hänelle sanomattoman kallista ja vaarallista. Hän tarttui hermostuneeseen käteen ja likisti sitä tungoksessa.

– Lumous on kallista ja sattuu harvoin kohdallemme, on kuin onnen pyörä. Siihen pitää tarttua aikanaan, ehkei se koskaan enää satu kohdallemme...

Heidän katseensa yhtyivät, ja Virva horjahti hiukan. Huumaus hämärsi päivän, hetki hukkui ja liitti hänet siihen mieheen, jonka käsi hänen kättään piteli, ja samalla sen joukon niveleksi, jonka keskellä hän silmänräpäyksessä heräsi uuteen elämään.

Mitä oli tapahtunut? Ehkä ihme, ehkä sittenkin oli olemassa salaperäinen kohtalo? Hänen oli hyvä olla, sanomattoman kevyt ja hyvä.

– Ei ole onnea eikä onnettomuutta, on vain elämä, kaunis ja kallis elämä, kaunis ja kallis toistemme kautta, kuuli hän Poudan äänen sanovan hänen korvaansa.

Käsi unohtui käteen ja antoi pienellä liikkeellä mittaamattoman suuren oikeuden onneen. He seisivat kansanjoukossa unhottaen itsensä – minne ja kuinka kauaksi?

Virva veti hiljaa kätensä pois ummistaen silmänsä ja hengittäen syvään ja pyyhkäisi kädellään silmiään. Arkiminä heräsi tottelemaan sovinnaisuuden suojelevia lakeja. Lumous ei vain tahtonut haihtua, se ikäänkuin painoi jäseniä, sitoi, ei tahtonut laskea poistumaan, ei viipymään. Hän riuhtaisi itsensä irti ja ojensi kätensä hyvästiksi ehkä liiankin äkkinäisellä liikkeellä. Nuori mies tarttui käteen ja vielä kerran upposi katse katseeseen. Se ei ollut siis erehdys, ei sattuma, ei uni: – ah, hyvästi!

– Milloin, milloin? kysyi Pouta kiihkeästi.

– Illalla ehkä, asemalla matkustajien juhlassa.

– Varmasti, minä tahdon, pyydän, varmasti! He olivat tulleet Auerin portille, ja Virva veti kätensä irti.

– Ehkä, ehkä, hyvästi! Hän melkein juoksi kotiin.

VI

Kaupunkilaisille ja matkustajille oli valmistettu juhla, ja asematalon tilava, kolmannen luokan odotushuone oli kansaa täynnä. Sieltä kuului mahtava humu, soittoa ja laulua, hanurit, viulut ja torvien äänet vuorotellen.

Maalainen markkinäväki oli miehissä kerääntynyt pohtimaan tärkeitä kysymyksiä.

– Tuleekos siitä tasaamisesta oikein totta ja? kysyi Killimäen Mikko Karrilta, joka oli maalaisten kesken erikoisessa suosiossa.

– Niinhän ne hokee, naurahti Karri.

– Nääs, Mikko, enkös sit sinulle sanonut? tuskasi Maija, Mikon seuralainen.

– Älä sie nyt sekota?

– Tarttishaa se saara selväks ja onhaa sit oltu sosialistien pakeil.

– Joko on selvinnyt? kysyi Karri.

– Eihää ne sit koskaa sano oikein reilusti, että ton saat sie ja ton sie, vähä vaan sinne päin viittailee ja selittelee.

Odotussalin seinälle oli naulattu tulipunainen lippu, ja siinä oli kirjoitus: Vapaus, veljeys, tasa-arvoisuus. Maijan huomio kiintyi siihen, hän läheni ja kohotti lipun kulmaa.

– Mitähän tohon on räntätty? Saahan tot kai lukea. Va-pa-us; vel-je-ys, tasaa... kattos, Mikko, onhaa tos nyt taaskii siitä tasaamisesta. Näät sen nyt omin silmin. Etkös nyt jo usko?

Maija tavaili yhä edelleen. – Tasaa... minnekäs se sitte vielä menee? Ärrä – voisuus!

– Etkös nyt ymmärrä? tokaisi Mikko, – tasa-arvoisuus.

– Mitäs, kun oli pantu toiselle riville, puolusteli Maija. – Tasa-arvoisuus, siithää ne puhuivat ja sanoivat, että naiset ja kaikki ihmiset olisvat nyt tasa-arvoisia, ja se on samaa kuin yhrenverosia. Taikka kuinkas sen selittäis – samanlaisia!

– Ho, ei, koskas se tulis lammaskaa hevosen veroseks?

– Taikka vaimo mieheksi, sekaantui Karri puheeseen.

– Mitäs ne sitten vänkkää? Kun on kerran vapaa, niin kai sitä on tasa-arvoakin? Ja silloin tekee, mitä itte tykkää, eikä saa kysyä, onko niits vai vaimoihmiin! puhui Maija.

– Kaapii puoleensa niin paljon kuin kynnet kestää, sanoi Karri nauraen.

– Niin justiisa, intoili Maija.

– Mitäs sinä, Maija, teit ketulle, kun se söi sun kanas? sanoi Mikko sytyttäen paperossin, jonka Karri oli hänelle tarjonnut.

– Se on kettu se, ja niitä saa tappaa myrkyllä. Mut mäne sie ja tapa ihmiin, niin saat nährä!

– Se on vapaus se, ettei saa tehrä, mitä itte tykkää. Kun se ei oo sillä tapaa vapaa kettukaa, niin ei se oo ihmiinkää, selitti Mikko oikein esimerkin kautta.

Maijan kasvot olivat käyneet innosta ja suuttumuksesta oikein punaisiksi, ja kimakalla äänellä hän vakuutti:

– Aina sie riitelet vastaa. Miksei se nyt olis vapautta, kun ne sanoo, että on! Etkös kuullut, kun niiren laulussakii sanoo, että "oikeutes ota!"

– Niin, se on oikeus se eikä mikään vapaus, vakuutti Mikko levollisena vilkaisten Karriin.

– Kattos kun nyt taas kierrät, vaikka se on kaikki samaa, – tasaamista se on!

Maijan into kiihtyi suuttumukseksi niinkuin aina kotonakin, kun hän huomasi joutuvansa tappiolle. – Enkä mie enää viitti! huusi hän, – eihän ton visan päähän mikään mahru! Se tässä kaakattakoon ja yötä myören juoskoon, kun ei kuitenkaa saa uskoa, mitä opetetaan. Se näitä munia ja villojakin kanniskelkoon, kun ei kukaan osta! – Hän heilutti nyyttiä uhkaavasti.

– Älä riko niitä munia, kolmen markan munat, varotti Mikko.

– Toss' on, syö! sähähti Maija ja heitti nyytin Mikolle, joka otti sen ilmassa vastaan niin rauhallisesti, ettei paperossista tuhkakaan pudonnut.

– Voi vaimoväen sisua, sanoi hän vain ja sovitti nyytin lekkerin viereen tuolin alle ja istui itse jälleen tuolille. – Mänköön nyt, kylhää sielt tulee, kun sisu asettuu. Se on sellain tuittupää, mut hyvä sill on syrän.

Pouta oli tullut ovesta Maijaa vastaan ja samassa maalaisnaisen viha lauhtui. Kun vielä punakaartilaiset, joiksi kansalliskaartilaisia varsinaisesti sanottiin, marssivat oikein sotilaallisessa järjestyksessä sisään ja torvet remahtivat soimaan, täytyi hänen seurata saliin takaisin.

Miehet tyhjensivät limonaatipulloja janoonsa ja Karri huomautti Poudalle: – Nytkös se on oikein tasajako?

– Kerranhan sekin on alotettava, sanoi Pouta. – Porvarit ovat sen jo osaksi toteuttaneet ainakin tässä kaupungissa.

– Kutka porvarit?

– Maksattehan te kaikki työväelle palkat, vaikkei työssäkään olla.

– Tarkkaas nyt, Mikko, eikös ne taaskii sano, että on tasajako? huomautti Maija.

– Älä nyt höpise, kuulenhaa mie sen ja ymmärrän.

Maija tahtoi päästä selville, ja hän niiasi Poudalle kysyen rohkeasti: – Onkos se nyt oikein niin tarkotettu, että jaetaan tasan, että saa maata, kellä ei ole maata?

– No, sehän se on tarkotus, että maata maatonkin sais ja sulhanen morsiamen nais, sanoi Pouta sulavalla hymyllä ja kaatoi limonaatia lasiin. – Hei, juokaa limonaatia! Tasajaon limonaatia!

– Kattos kuinka se on höyli, sanoi Maija Mikolle syvään niiaten ja joi.

Ovelta töytäsi kaupungissa hyvin tunnettu sosialistinainen Hilma Roima sisään touhuisena ja punaisissaan.

– Mitä uutisia? kysyttiin, sillä jokainen saattoi nähdä, että hänellä oli paljon sydämellään.

– Ettäkö ole kuulleet? Senaatti on lyöty alas!

– Kyllä tässä nyt näytetään "hörreille" kurssia! huudahti eräs punakaartilainen.

– Kerrotaan, että Kokkola on poltettu ja Kronstadt valloitettu ja Viapori kapinallisten hallussa, selitti Hilma Roima yhdellä hengenvedolla.

– Niin, oikein, kun kerran valehtelee, niin, pitää valehdella rehellisesti, sanoi Pouta.

Salin perällä oli syntynyt hälinää, huudettiin: Alas senaatti! Alas, alas! kuului yhä voimakkaampana.

– Ei, ei! vastattiin heikommin.

– Suomettarelaiset! kuului huuto.

Pieni joukkue joutui saarroksiin väkijoukon keskelle, ja muutamat nousivat tungoksessa tuoleille ja pöydille huutaen siellä yhä lujemmin:

– Ei, ei!

Melu keskeytyi, sillä ulkoa marssi taaskin osasto punakaartilaisia saliin laulaen ja tunkien yleisön yhä ahtaammalle salissa.

Mikko oli kellistynyt vaa'alle salin nurkkaan istumaan ja torkahtanut. Maija seisoi lähellä vaihdellen ruumiinsa runsasta painopistettä lonkalta toiselle. Tarjottiin kahvia hyvän päivällisen päälle, ja Maijakin sai kupin ja pullaa osakseen. Hän veti sieramiinsa ruskean liemen suloista tuoksua ja hörppäsi lusikalla, pullakin pyörähti tottuneesti kämmenen sisältä hyppysiin ja seuraavassa tuokiossa sen olisi pitänyt upota kahviin, mutta tyytyväisyyden sileys kasvoilla muuttui äkkiä uhraavaksi luopumiseksi, ja Maija vilkaisi torkkuvaan Mikkoon ja tönäsi myhäillen kylkeen:

– Herääkin tosta kahvia juomaan. Mikko vain ynisi.

– Kylhää sit voi pahaakii tykätä, mut voi sit sentää kahviakii juora, sanoi Maija ja hörppäsi.

Se sai jo eloa Mikkoon.

– No, kun toit, niin anna!

– Tästä tän saat, sanoi Maija loistavin kasvoin, – saan kai mie toista. – Kun Maijakin oli saanut kuppinsa, sanoi Mikko:

– Taitaa olla viimeist kertaa, kun näin juoraa yhres kahvia.

- Mitäs sie nyt puhut? Kahvi jäi Maijan kielelle ja pala tarttui kurkkuun.
- Häi meinaan, että ostan tiketin!
- Mitäs myö sinne Amerikkaan nyt sitte lähettäis, onhaa tääl kotonakii olemist!
- Lähettäis – kukas muu sinne sitte lähtis?
- Eikös niin sinne sitte pitäis tullakkaa? kysyi Maija itkuisella äänellä.
- Kukas ne tääl sitten tasajaon limonaarit jois? pisteli Mikko, joka ei sietänyt sosialisteja eikä tasajakoja.

- No, kun mie vaivain syntiin sen nyt join, minkäs sille enää mahtaa?

Mikko pyyhki suutaan hijansuuhun ja poistui Maijaan katsomatta. Melussa ja tupakansauhussa ei kuullut omaa ääntään eikä nähnyt juuri kättään kauemmaksi, ja Maijan tuska puhkesi äänekkääksi itkuksi. Kyyneleet valuivat kahvin sekaan, sokeri sulii märässä kourassa ja nisupulla kasvoi suussa. Hanurit pauhasivat kuin pasuunat, ja ihmisetkin vaelsivat rauhattomina kuin sen sarvellisen valtakunnassa taitavat tehdä.

– Pauhatkoo, satti Maija itseksensä, – minuuhaa ne pauhaa! ja sitä seurasi kyynelvirta ja oman surkeuden tunto. Mutta kun kahvi oli lopussa, oli surukin jo hiukan lauhunut. Hän näki joukossa suutari Taavetin Iitan ja meni puheille ja saatuaan kerrotuksi surun, se jo rupesti helpottamaan.

– Mikhäs ne elukatkaa nyt joutuu? Eihää se niit voi Amerikkaan tiketillää vierä... puhukoos viel! äkäili Maija.

– No, et sunkaa sie eläimist enemppää välitä kuin Mikost? kysyi Iita, joka kaupunkilaisena piti vain ihmisiä rakkauden arvoisina.

- Kaihan se ne kauppa, sen puolest! huokasi Maija. – Ja mikäs tässä muu eteen tulee ku piikuus.

Nuoret vaimot syventyivät kumpikin kertomaan suruistaan ja ukoistaan. Iitan suutari oli sosialisti ja köyhä kuin rotta ja tuotti ainaista harmia vaimolleen, joka herrasväessä olleena, viimeksi pankinjohtaja Auerin keittäjänä, oli tottunut yllisyyteen eikä oikein voinut tyytyä keittämään pelkkää puuroa ja perunoita sianlihan kanssa. Iitan mielestä oli sosialismi syypää hänen onnettomuuteensa, ja Maijalle kävi myöskin selväksi, että sepä se juuri hänenkin surunsa alku ja juuri oli.

– Taavettia tulin kuulemaan, olisko täällä, sanoi Iita, – ei se ole neljään päivään tikkiäkään pistänyt eikä ole enää rahaakaa kotona.

- Aijai, niit miehiä, aikaili Maija unohtaen, että hän itsekin oli jo kolmatta päivää kulussa.

– Täytyy rientää kotiin, kaksoset jäivät yksin, puhui Iita, – jos tapaat Taavetin, niin sano, että tuleekin kotiin ja paikalla.

Matkustajien joukko harveni yhä, sillä useat olivat kaikessa hiljaisuudessa kävelleet läheimpiin kyliin, ottaneet sieltä hevoset ja lähteneet maanteitse kulkemaan pitkiä taipaleita niinkuin ennen muinoin, jolloin ei vielä rautateitä ollut. Vesiretkillä selviydttiin vanhaan hyvään tapaan, lainattiin veneitä ja soudettiin. Monet jäivät kuitenkin kaupunkiin raaskimatta lähteä kotiin jännittävien tapahtumain pakeilta, sillä pieni kaupunki oli liikenteen keskus, ja pitkin päivää pirahteli tietoja eri suunnilta, mitä merkillisimpiä ja erilaisimpia huhuja. Matkustajista voitiin pitää erinomaista huolta, ja tyytyväisiä he olivatkin.

Viikko meni yhtenä humauksena, kunnes junat kiidättivät ihmisiä kotiseutuun jatkamaan uuden elämän järjestystä. Mutta lakkoviikko ja sen merkilliset tapahtumat jäivät heille elinikäiseksi tarinaksi, jonka satumaisuus muuttui yhä kalliimmaksi, mitä kauemmaksi saavuttamattomiin silloin heränneet toiveet siirtyivät. Kullakin paikkakunnalla oli oma tarinansa, mutta toivomukset kävivät kaikkialla samaan suuntaan, joko ne syntyivät kohdallansa muista riippumatta taikka kulkivat tietoina paikkakunnalta paikkakunnalle.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.